

40 година уметничког рада Миладина Шеварлића

Имам особито задовољство да о Миладину Шеварлићу напишем неколико речи поводом шездесет година живота и четрдесет година уметничког рада овог врсног драматичара и надахнутог есејисте широке ерудиције те оштре и прецизне опсервације који се, током дугих година, огледао и у прози, песништву, позоришној критици, режији, и у културном послеништву као позоришни драматург, уметнички директор, управник, телевизијски уредник, члан бројних жирија и уредник значајних издавачких подухвата Удружења драмских писаца Србије, чији је председник био осамдесетих година прошлог века, а и сада је члан његове управе. Као учесник у покретању и један од челних људи у одржавању овог удружења и његовом руковођењу, постао је прваком етичке и сталешке преданости и значајно допринео да Удружење драмских писаца постане духовно жариште и релевантна јавна трибина у годинама друштвених превирања и борбе за достојанство српске културе.

Шеварлићево име појавило се 1963. године у часопису “Савременик”, у рубрици Млади песници, и од тада је он континуирано присутан у српским и југословенским културним просторима, било као стваралац, чија су дела извођена у позориштима, на радију, телевизији, реализована на филму или штампана у часописима, збиркама, посебним издањима, или, пак, као човек позориш не праксе, организације и репертоарског обликовања позоришних кућа у којима је провео већи део свог радног ангажмана.

Миладин Шеварлић рођен је 1943. године у старој породици београдских интелектуалаца. Матурирао је у Шестој београдској гимназији, а дипломирао светску књижевност на Филолошком факултету (1967) и драматургију на Академији за позориште, филм, радио и телевизију (1968) у класи професора Јосипа Кулунџића.

Био је драматург и уметнички директор Београдског драмског позоришта, уметнички директор Црногорског народног позоришта, управник Народног позоришта у Нишу и Позоришта на Теразијама, заменик управника Народног позоришта у Београду, и, најзад, одговорни уредник у Културноуметничком програму Телевизије Београд, где се и сада налази.

У позориштима је систематски подстицао и подржавао савремено драмско стваралаштво, посебно оне текстове који су представљали прилог критичког и аналитичког суочавања са друштвеном и политичком судбином која нам се дешавала последњих деценија и који су се бавили генезом и последицама те судбине, помажући многим данас познатим писцима да доживе заслужену афирмацију у временима када је владала политичка цензура или моћни чаршијски лобији.

Нарочито је значајан његов четворогодишњи рад у Народном позоришту у Нишу, када је, захваљујући изванредним организаторским способностима и концептуалном промишљању и реализовању репертоарске политике, успео да ово старо и некада угледно позориште изведе из кризе и сврста га међу најуспешнија позоришта у земљи у првој половини деведесетих година прошлог века.

Крајем шездесетих и почетком седамдесетих година прошлог века Шеварлић је у часопису “Књижевност” објављивао запажене песме (циклус Оклопници), седамдесетих био је позоришни критичар “Политике-експрес”, а деведесетих колумниста листа “Борба”, где је

објављивао есеје из области политичке, друштвене и културне проблематике. Један избор из тих есеја објављен је у књизи Српска Атлантида (Плато, Београд 2002). Објављивао је, такође, и бројне написе из позориш не, културне и друштвене сфере у стручним часописима и дненим листовима.

Аутор је романа Смрт пуковника Кузмановића (СКЗ, Београд 1986), енциклопедије обичаја и веровања са М. Зупанцем, Шта је шта? (Сфариос, Београд 1989; Плато, Београд 2000), енциклопедије астрономије Човек и космос (Плато, у припреми). Написао је сценарио за дугометражни играни филм Недељни ручак (редитељ Милан Јелић, “Филм данас”, Београд 1982) и за телевизијски филм Пролеће у Лимасолу (редитељ Сава Мрмак, ТВ Београд 1999).

Поред овога, Миладин Шеварлић је пре свега драмски писац. Аутор је опуса од преко двадесет драмских дела, играних у позориштима (некадашње) Југославије и ван ње, реализованих на радију и телевизији, штампаних у часописима, зборницима и посебним издањима, закључно са књигом Изабраних драма (Плато, Београд 2001). Поменимо неке од њих: Одлазак Дамјана Радовановића (ТВ Београд, 1974. и др.), Оптимист (Народно позориште у Београду, 1979) Смрт пуковника Кузмановића (ТВ Београд, 1982), Пропаст царства српскога (Атеље 212, 1983. и др.), Небеска војска (Народно позориште у Ужицу, 1988. и др.), Код златног вола (Покрајинско народно позориште у Приштини, 1992), Змај од Србије (Народно позориште у Нишу, 1994), Карађорђе (Народно позориште у Нишу, 1995), Господин министар (Драмскомузички театар “Константин Кисимов”, Велико Трново, 1995. и др.), Пролеће у Лимасолу (ТВ Београд, 1999), Заводник (Позориште “Славија”, 2002, у режији аутора).

Као драмски писац, више пута је награђиван. Добитник је најважнијих награда за драмско стваралаштво, закључ но са Стеријиним наградом и Златним беоцугом “за трајни допринос култури Београда”.

Шеварлићев опус представља велико, обимно дело драмских распона од етичких до политичких изворишта и упоришта, од психолошке утемељености до полихисторијских релеванција. Тематски обухватан, мајстор драмске форме кроз коју се прочишћује и продубљује разумевање историје и психолошке условљености њених протагониста и жртава, Шеварлић је у свом замашном опусу најчешће профилисао ликове чије се неурозе и фрустрације, патња и агресија могу тумачити болестима историјског времена и невремена.

У Шеварлићевим драмским текстовима кључају некадашње, али нераздвојно савремене страсти, дилеме, противуречја; оживљавају уломци укорене цивилизације, девалвиране историје; израњају топоси и митоси из нетом осупнуте повести. Технички, језички и стилски перфекционист, драматуршки супериорно артикулисан, комуникативан, асоцијативан, не ретко заједљив, са сатиричком оштрином и негованом ироничном дистанцом, Шеварлић својим делима захвата “пловну дубину бића”, али и драматичну, узбудљиву социјалну базу “јунака без јунаштва”, што на савременој тематици звучи као травестија, а на историчким плановима као фарса. Сем, дакако, у драмама из тзв. грађанског циклуса (Одлазак Дамјана Радовановића, Смрт пуковника Кузмановића, Небеска војска, Повратак Вука Алимпића, Црни Петар...) као и у драми Карађорђе, чије се тежиште углавном заснива на ономе што бисмо могли назвати психолошким реализмом, без обзира на то да ли је реч о епској форми, симболичким сликама или о добро скројеној грађанској драми.

Шеварлићеве драме, које је вазда у примерној форми и књижевној завршености остварио, “исклијале су из мука и раскола породице, појединца, племена и народа, колектива и самотништва”, дуж поново освешћене и пропитане традиције”. И када се бави историјом, Шеварлић говори о генези онога што нас погађа данас и овде, истраж ујући закономерности наше психологије и наше историјске судбине. У његовим драмама јавља се “неодољиви утисак” који

остаје у свести као равнотеж а између манифестације зла и оваплоћења принципа реда и наде. У знаку Клоделове поруке: “Будућност не постоји, њу треба створити!”

Јунаци његових драма из савременог живота често се вијају између менталитета и криминалитета, чиме овај “добро обавештени савременик” настоји да психологијом, психодрамом прекрије расцепљеност јавног и интимног човековог бића, које је одавно изгубило ореоле и стигмате српског “виловњака са источних страна”. И као што не бежи од литерарног језика и говора, ма колико овај знао бити осенчен колоквијалношћу, па и жаргоном, тако наш наочити писац не скреће у натуралистички театар, или некоје његове реалистичке варијације. И када вешто, оштроумно ескивира патос прошлих времена и патетику дневног тренутка, Миладин Шеварлић не ускраћује својим јунацима обол страсти и пристрасности.

“У средишту Шеварлићеве драме – како је писао Драган Клаић – наслућује се хомо политицус, али и грандомански его примитивца коме у окршају, у грчевитом напору да стекне моћ, спада са лица псеудоисторијска маска, те се он разоткрива не само као далеки предак, него и као нелагодни савременик”. Аутор импозантног, комплексног и тематски разноврсног драмског опуса, Миладим Шеварлић са Душаном Ковач евићем, Милицом Новковић, Миодрогаом Ђукићем, Драганом Томићем, Сенишом Ковачевићем, Стеваном Копривицом... чини репрезентативну лигу наших савремених драматичара, одиста Стеријиних и Нушићевих савременика пар ехцелленце.